

הרבנית ברכה קאפח

תולדותיה: (משולב עם מעשיה המיוחדים המודגשים בקו תחתי)

תמוז תרפ"ב – כ"ג כסלו תשע"ד;

הרבנית ברכה קאפח היתה אשת חסד, פעילה חברתית, יזמית ומורת דרך לרבים, בלתי פרס ישראל לשנת תשנ"ט (1999) על תרומה מיוחדת לחברה ולמדינה.

ילדות בתימן

ברכה קאפח נולדה בשנת תרפ"ב (1922) בצנעא בירת תימן, ליוסף ונעמי צדוק. אביה היה סוחר בדים אמיד ולשניים מאחיה היה בית מלאכה לצורפות בחצר הבית. מגיל שמונה ועד לנישואיה עבדה ברכה בעוזרת לאחיה בבית המלאכה, בעיקר בהתכת כסף כהכנה לעבודת הצורפות. כמקובל בקרב יהודי תימן באותה תקופה, היה אביה מלמד תורה את הבנים בלבד, והיה מכנס את אחיה לשיעור קבוע. משראה מה רבה סקרנותה של בתו, התיר לה לשבת בקרבם ולהקשיב ללימודם. בית המשפחה בצנעא היה עשוי חימר ובנוי קומות. הקומות העליונות שמשו למגורים ואירוח, ואחת הקומות התחתונות שמשו לאחסון מלאי שנתי של מזון יבש. בכל יום שישי, לפני בוקר, היו ברכה ואמה יורדות לקומת הבית התחתונה, מכינות צרורות מזון ויוצאות להניחם בפתי בתי עניים עוד בטרם התעוררה העיר. שעות ספורות לאחר מכן, היו אנשים עניים וקשי יום מגיעים אל בית סבה על מנת לקבל ממנו צרור ובו לחם, גישר (קליפות קפה) ותמיכה כספית לצורכי שבת. הסב היה מכין את הצרורות וברכה ובת דודתה היו מחלקות אותם לפונים. האנשים שבאו לא נחקרו באשר למצבם, מי שביקש – קיבל. סבה של ברכה היה אדם עשיר ורחב לב, והיה עוזר גם לחתן יתומים. כך, כבר בהיותה ילדה למדה מאמה וסבה את אהבת החסד.

רעה ואם בתימן

בשנת תרצ"ג (1933), בהיותה בת אחת עשרה נשאה ברכה לבן דודתה, יוסף קאפח, בעקבות איום "גזירת היתומים" על פיה חובה היה עליו להתאסלם. במשפחת הכלה היו חששות מפאת גילה הצעיר של ברכה, אבל היות החתן המיועד בן משפחה וסכנת ההתאסלמות שריחפה על ראשו סייעו להפיגם והנישואים הייו רצויים בעיני הכל. נישואיהם היו עדות כלפי השלטונות לבגרותו וחרב הגזרה הוסרה מעל צוארו. לימים היה יוסף קאפח לרב ומנהיג, חבר בית הדין הרבני הגדול, מתרגם, מהדיר ומפרש כתבי הרמב"ם וכתבי ראשונים, חתן פרס ישראל לספרות תורנית (תשכ"ט) והטביע חותם ניכר בעולם היהדות. משנשאו, חדלה ברכה מעבודתה עם אחיה ועברה לעבוד בחברת הנשים. היא למדה מהן את מלאכת הרקמה והתגלתה כמהירת תפישה ובעלת יד זריזה ודייקנית. היא היטיבה ללמוד את המלאכה ורכשה מיומנות אשר היתה לה לעזר כעבור שנים. הרב יוסף קאפח,

היה צורף אומן והתפרנס ממלאכתו בשעות הבוקר, משעות הצהרים עסק בלימוד תורה, למד ולימד.

בצנעא נולדו לבני הזוג קאפח שלושה ילדים, דוד אשר נקרא על שם אביו של הרב, נעמי אשר נקראה על שם סבתה – אם אמה, ויחיא שנקרא על שם סבו של הרב אשר גידלו.

העליה לארץ

בשנת תש"ג (1943) יצאו אמה של ברכה ואחיה הנותרים בתימן את צנעא ופניהם ארצה. צער הפרידה והבדידות שחשה היו קשים. בצר לה, הלכה אל בית הכנסת של המשפחה, פתחה את ארון הקודש, בכתה בתפילה לרבונו של עולם והשיחה את אשר על לבה עד שהוקל לה. צערה לא נעלם מעיני בעלה אשר חשב עוד טרם נישואיו לעלות ארצה, זמן קצר לאחר מכן בישר לה על עלייתם המתוכננת לארץ ישראל ובקש ממנה את עזרתה בהכנות למסע. ההכנות נעשו בצנעה מתוך החשש שבני הקהילה יקשו על עזיבתם בשל מעמדו המרכזי של הרב.

בכ"ג אייר תש"ג, בהיותה כבת 21 יצאה עם משפחתה למסע על שיירת חמורים בדרכם לעדן. אל המסע הצטרפה גם סבתו של בעלה אשר קיוותה לשוב ולראות את בנה שעלה לארץ שנים רבות קודם לכן. השיירה יצאה מצנעא ועברה בין השאר בערים ובכפרים מעבר, דמאר, ירים, קעטבה ולחג'. מחמת החום בשעות היום, התקדמה השיירה בעיקר בלילות. לאחר כשלושה וחצי שבועות של נופים ומראות, תלאות, מפגשים עם מכניסי אורחים, שוטרי גבולות וגובי מיסי דרכים, הגיעו לעיר הנמל עדן. בעדן, בהמתיןם לאשרה, נפטרה סבתו של בעלה, וכשבועיים לאחר מכן הלך לעולמו גם בנם הצעיר בן השלוש, יחיא. האבל היה קשה מנשוא. בני הזוג הותירו מאחוריהם שני קברים, בלב כבד עלו על אוניה עם שני ילדיהם בדרך לפורט סעיד ומשם נסעו ברכבת ארצה. כשלושה חודשים לאחר יציאתם את צנעא, בכ"ח באב תש"ג, הגיעו בני משפחת קאפח לארץ וקבעו את מקום מושבם בתל אביב.

תל אביב

בתל אביב חיו בני המשפחה כשלוש שנים בצנעה ובדוחק. כחצי שנה התארחו בבית הדוד, ולאחר מכן שכרו דירת חדר ברחוב בן יהודה אשר נמצא בה מקום, אך בקושי, למיטות. הרב יוסף קאפח עבד בצורפות בתחילה כשכיר ומאוחר יותר כעצמאי, אז החל לראות רווח וברכה בעמלו. בצד עיסוקו זה, היה הרב לומד ומלמד. ברכה סייעה לפרנסת הבית בעבודות שונות, בינהן רקמה כשכירה עבור בעלת עסק שהכירה בעיר. בעונות הקיץ, היו ברכה והילדים יוצאים בשעה 6:00 בבוקר לרחוץ בים, שבים כשעה לאחר מכן, ומתארגנים כל אחד לשגרת יומו. מידי שבוע היו יוצאים לשוט בירקון. על אף הדוחק, הסבו לה החיים בתל אביב אושר רב, נפלאה בעיניה הזכות שנפלה בחלקה – לחיות בארץ. בתל אביב, בשנת תש"ה, נולד בנם אריה.

ירושלים, מפעל רקמה

בשנת תש"ו (1946) עברו בני המשפחה להתגורר בשכונת נחלת אחים בירושלים. בשל החיים התוססים וקשרי השכנות החמים שנקמו בין תושביה התחבבה השכונה על ברכה עד מאוד.

בשבתה בירושלים חיפשה ברכה קאפח מקור פרנסה לה ולנשים נוספות בשכונה. היא רקמה מפות שולחן והלכה למכור אותן לחנויות. התוצרת נשאה חן בעיני בעלי החנויות, והם בקשו מוצרים נוספים. היא שבה לביתה, רקמה שוב מפות ונסתה את כוחה ברקמה על פרטי לבוש. היא לא ידעה לשרטט גזרות, אך נזכרה בדברי אביה שחינך אותה להמנע מבטלה: "אם אין לך מה לעשות, פרמי גזרות, אך נזכרה בדברי אביה שחינך אותה להמנע מבטלה: "אם אין לך מה לעשות, פרמי שמלה ותפרי אותה חזרה". כך, פרמה בגדים, התבוננה, למדה מהם, שרטטה גזרות, רקמה ותפרה. שוב, הלכה לחנויות, והפעם הציעה להם פריטים שבאותם הזמנים לא היו קיימים בשוק. קצב הדרישה הלך וגדל והיא החלה להעסיק רוקמות מרחבי העיר: עין כרם, קרית היובל, בית ישראל וקטמון. היא תכננה, שרטטה, הדריכה, סיפקה את החומרים והרוקמות בצעו את העבודה, רובן בביתן. פעמים היתה נוסעת אליהן, ופעמים היה בנה יוצא רכוב על אופניו בשליחותה. בהמשך רכשה מכונת תפירה והעסיקה תופרת בשכר יומי. בשיא פריחת המפעל, התפרנסו מן העסק 55 רוקמות. לקוחותיה היו עסקים בירושלים ("משכית", "אריאלה" ועוד) ומחוצה לה וכן קבוצות של תיירים מחו"ל אשר הגיעו לרכוש פריטים בביתה. איכות העבודה היתה מן הטובות בארץ.

לאחר כ-13 שנים, במקביל לעבודה כמנהלת מפעל רקמה, החלה לטפל בזקנים, התנדבות אשר רוממה את רוחה. לרחוץ, לכבס, לנקות, להאכיל ולשמת, בגוף – ולא על ידי שליח. לאט לאט, אספה עוד ועוד זקנים לסעד, ידיה מלאו והיא רצתה לחדול מעבודתה ברקמה. על מנת שלא להשאיר את העובדות בלא פרנסה, דאגה לכל אחת ואחת לעתיד. את הצעירות שלבה בלימודים ואת המבוגרות בעבודה בתחום זה או בתחומים אחרים. משקבלו כולן מענה, השקיעה את רוחה ומרצה בעבודת ההתנדבות, עד יומה האחרון ממשי.

פעילות החסד

בסביבות 1960, החלה בפעילות החסד אשר היתה למרכז עיסוקה שנים רבות. על פעילותה זו זכתה באותות הערכה רבים בהם פרס ישראל, אות הנשיא למתנדב, מגן שר העבודה והרווחה, פרס הציונות הדתית למנהיגות והגשמה ועיטור הכבוד – יקירת ירושלים.

למן העת הזו כונתה בפי הציבור "הרבנית ברכה קאפח". פעילותה ההתנדבותית נגעה באנשים ובתחומים רבים. בנימוקי השופטים בטקס קבלת פרס ישראל נאמר עליה:

"הרבנית ברכה קאפח... עומדת כעמוד האש ההולך לפני מחנה המתנדבים בעם ומשמשת מופת וסמל לאזרחים רבים המקדישים את חייהם למען הזולת... משך עשרות שנים, בהתמדה עיקשת, שזורה רקמת חייה של ברכה קאפח במעשי חסד ובפעולות סיעוד רבות ומגוונות, והכל במאור פנים ובצנעה, הרחק מאור הזרקורים.

ברכה קאפח מגלמת ערך נעלה של מסירות לסביבה ולקהילה ומעניקה אור ופתח של תקווה לאלפי אנשים קשי יום, קשישים וחולים, שהחיים לא האירו להם פנים. היא מסייעת ברוחב לב ובמסירות לאלפי משפחות ברוכות ילדים, החל באספקת מזון ובגדים ובסיוע לבני-מצווה ולזוגות נישאים מעוטי יכולת וכלה בייזום מפעלים חינוכיים, קייטנות ופעולות חברתיות לשכבות החלשות. היא ידועה במפעל הענק שלה, מפעל "קמחא דפסחא", לקראת כל חג פסח, ובפועלה ובתרומתה הגדולה לרווחת חיילי צה"ל.

חיי הרבנית קאפח הם דוגמה נפלאה לאהבת האדם. היא אבן שואבת לנצרך ומעיין נובע של עזרה לזולת. ממוסד חסד של איש אחד הפכה הרבנית קאפח למנהיגה של צבא מתנדבים גדול שהתגייס בהשראתה, מקיף אותה ונדבק בעשייתו בלהט השקט המאפיין אותה".

סיפורים:

חיותה, עבדה עם הרבנית קאפח, דצמבר 2013

מדי יום שישי חילקה הרבנית קאפח שקיות של מוצרים יבשים, עוף וחלות למשפחות רבות. היא ידעה איך לחלק את המוצרים בין כל המשפחות הנזקקות – למשפחה אחת שתי חלות, למשפחה אחרת תמיד שמרה בצד יותר, לאחד ידעה לתת עוף פעם בחודש ולאחר מדי שבוע, ולמישהי אחרת השתדלה מאוד לתת מעט כסף מזומן לתרופות, ותמיד כשהיו גרביים חילקה לכולם. הרבנית היתה אלופה! היא ידעה וזכרה למי מגיע מה. אם היה אדם שלא הגיע לביתה לקבל את החבילה שלו ביום שישי והשעה כבר התאחרה, היתה מתקשרת לברר – מה קורה? האם באים לקחת מוצרים לשבת?

את כולם קיבלה בסבר פנים יפות בסלון ביתה. בשבילה היו כולם אנשים עם רגשות וכאב, לא מספרים או אנשים רחוקים, כולם היו חלק מן המשפחה הרחבה. לפעמים גם ידעה לכעוס על מי שמגזים עם בקשות שלא מגיעות לו. מהרבנית למדתי שחסד אמיתי הוא לפעמים גם גבורה לומר, לא!

הרבנית היתה המנהלת הגדולה של בנק המצוות. לכל אחד היתה המצווה שלו. היא לא ערבבה בין המצוות ושמרה לכל אחד על המצווה שלו, נתנה לכל אחד ואחת את ההרגשה שהוא היחיד והמיוחד, וניהלה את בנק המצוות באמונה גדולה ובשיתוף פעולה בין שמים וארץ, מתחננת לבורא עולם שישלח תורמים בכדי להעניק ל-5,700 משפחות מוצרים לליל הסדר, ומקבלת את התורמים והתורמות בלב פתוח ושמח, על כל פרוטה אומרת תודה וכל אחד יצא עם ברכה שנוגעת הכי עמוק בלב.

צופית, נכדת הרב והרבנית קאפח, דצמבר 2013

מילדות, היינו, אחי ואני הולכים לסבתא בכל יום שישי אחרי הלימודים. יום שישי אחד, כאשר הייתי תלמידת תיכון, חזרתי הביתה מבית הספר, וברדיו נשמעה תוכנית בה עלו

לשידור אנשים שהתקשרו לאולפן לדבר מאשר על ליבם. התקשר איש אחד, וסיפר שהוא מנחלאות, שהוא חזר הביתה מניתוח, הבית ריק אין לו דבר, הוא ישן על מזרון ואפילו השמיכה לא מספיקה לו. אין לו אוכל, אין מי שיטפל בו והוא לא יכול לטפל בעצמו. חשבתי לעצמי, מסכן האדם, לאיזה מצבים קשים אנשים מגיעים. מאוחר יותר, ירדתי לסבתא, ואני רואה סיר מרק מתבשל על הגז. התפלאתי מאוד, ושאלתי אותה - איך יכול להיות שהיא מבשלת בצהרי יום שישי? והלא אצלה כל האוכל לשבת מוכן כבר בשש בבוקר, כדי שתהיה מוכנה לקבל את האנשים שמגיעים אחר כך! היא ענתה לי - כן, נכון, אבל שמעתי תוכנית ברדיו, בה סיפר איש אחד שהוא חזר מניתוח, הוא ישן על מזרון, אין לו אוכל, אין לו כלום ואין מי שיעזור לו. אז יצאתי החוצה לברר אצל השכנים בכל הסביבה מי זה ואיפה הוא גר. מצאתי אותו, הבאתי לו דברים שהיו נחוצים לו ואת האוכל שהכנתי לשבת. עכשיו אני עומדת להכין לנו אוכל חדש.

בס"ד

גדולת ישראל

שם: _____

היכן נולדה: _____

היכן התגוררה: _____

תכונות: _____

במה אני רוצה להיות כמוה:
